

Minder vertraging leergroei kwetsbare leerlingen in tweede jaar COVID-19

In het eerste jaar sinds de start van de COVID-19 crisis hebben scholen in het primair onderwijs tweemaal langdurig de deuren moeten sluiten: in de tweede helft van het schooljaar 2019/2020 en in de eerste helft van het schooljaar 2020/2021. In het tweede COVID-jaar werd de kerstvakantie in schooljaar 2021/2022 een week vervroegd. Daarnaast werden scholen geconfronteerd met lesuitval door afwezigheid van zowel leerlingen als leerkrachten. Leerlingen hebben daarom ook in dit tweede COVID-jaar minder mogelijkheden gehad om fysiek les te krijgen en moesten navigeren in een onzekere situatie. Welke consequenties heeft dit voor de leergroei van leerlingen in het tweede COVID-jaar, en hoe verhoudt deze (vertraging in de) leergroei zich tot het eerste COVID-jaar?

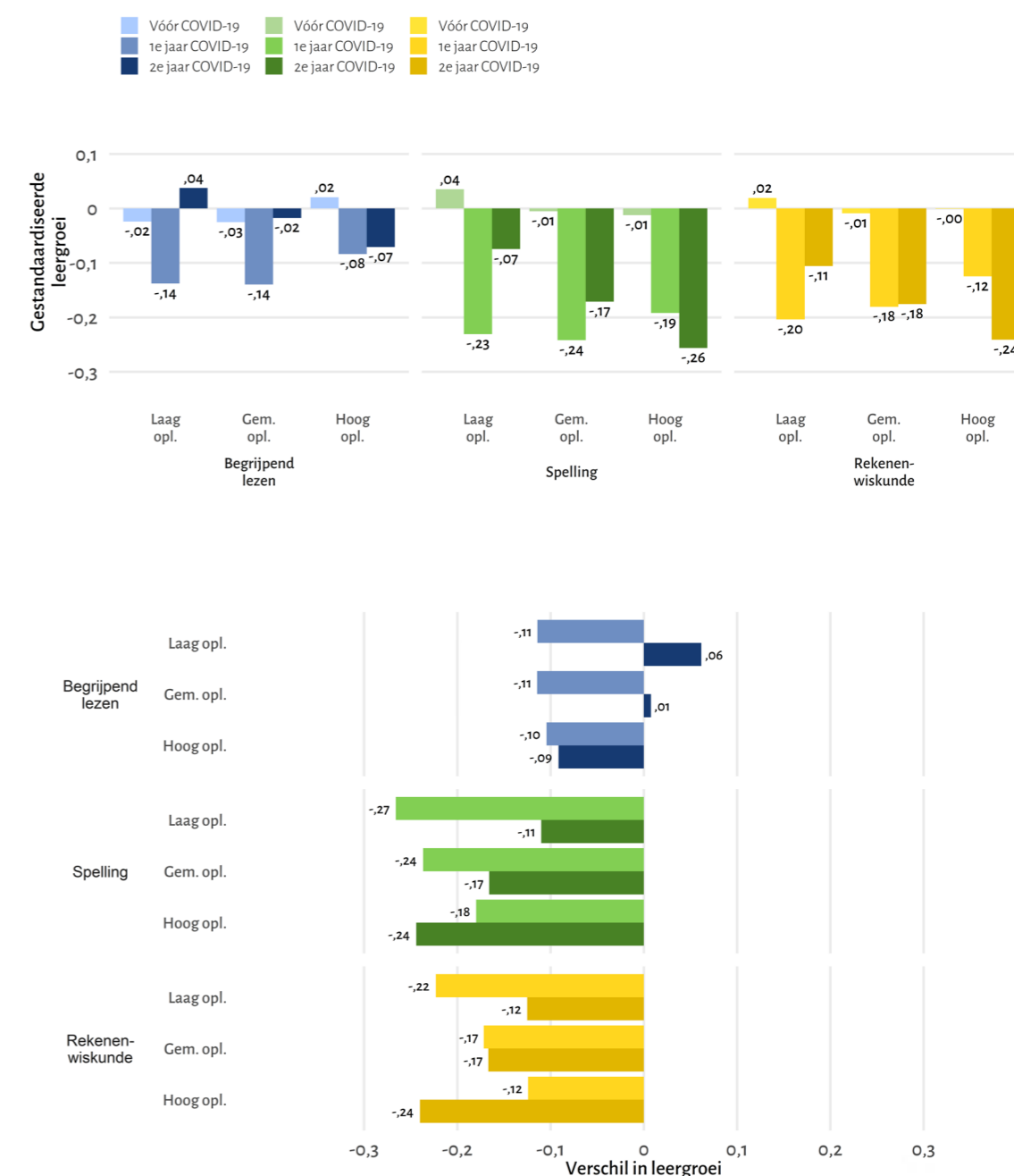
Eerder heeft het NCO al gerapporteerd over de verschillen in effecten van het eerste COVID-jaar tussen groepen leerlingen (zie *Factsheet 2021-6*). Toen concludeerden we dat kwetsbare leerlingen meer vertraging hadden in de leergroei. Zijn de verschillen in de vertraging in de leergroei in het tweede COVID-jaar kleiner geworden door de extra aandacht voor deze kwetsbare leerlingen?

In de volgende figuren kijken we wederom naar de landelijke cijfers voor de Cito-vaardigheidsscores van leerlingen voor de domeinen begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde. We kijken daarbij afzonderlijk naar de leergroei tussen de M-toets in 2019/2020 en de M-toets in 2020/2021 (= eerste jaar sinds COVID-19) en de leergroei tussen de M-toets in 2020/2021 en de M-toets in 2021/2022 (= tweede jaar sinds COVID-19). We vergelijken deze twee afzonderlijke periodes met de 'normale' leergroei tussen M- en M-toets van vóór COVID-19. Voor die vergelijking gebruiken we de leergroei van de M-toets van 2017/2018 naar de M-toets in 2018/2019 én de leergroei van de M-toets van 2018/2019 naar de M-toets in 2019/2020 (= vóór COVID-19).¹

Omdat de gemiddelde absolute leergroei verschilt per domein en per jaargroep, presenteren we naast de absolute leergroei ook de gestandaardiseerde afwijking (in standaarddeviaties) ten opzichte van de jaren vóór COVID-19. Standaardiseren maakt het mogelijk om de leergroei tussen domeinen en tussen de twee jaren sinds COVID op dezelfde schaal te vergelijken. De nullijn geeft daarbij het landelijk gemiddelde weer in de periode vóór COVID-19. Hierdoor is makkelijker te zien voor welke domeinen of in welke jaargroepen het verschil in de leergroei het grootst is geweest.

In **figuur 1** zien we de leergroei van leerlingen verdeeld naar de opleiding van hun ouders². De nullijn in het bovenste deel van de figuur - en in de overige figuren in dit factsheet - geeft de gemiddelde leergroei van *alle* leerlingen weer. De staafjes geven de afwijking ten opzichte van dit landelijk gemiddelde weer voor de verschillende groepen leerlingen in de verschillende periodes. Hier zien we een opvallend patroon: daar waar in het eerste COVID-jaar de vertraging voor alle domeinen het grootst was voor leerlingen met laag- en gemiddeld opgeleide ouders, zien we in het tweede COVID-jaar dat de vertraging het grootst is voor de leerlingen met hoogopgeleide ouders en juist het kleinst voor leerlingen met laagopgeleide ouders. Bij begrijpend lezen zien we zelfs dat leerlingen met laagopgeleide ouders in het tweede COVID-jaar een iets hogere leergroei door hebben gemaakt dan in de periode vóór COVID-19.

Figuur 1 Gestandaardiseerd verschil in leergroei tussen de periode vóór COVID-19, het eerste COVID-jaar en het tweede COVID-jaar voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar opleiding ouders

Ondanks dat de (afgeronde) getallen bij gemiddelde opleiding bij rekenen-wiskunde gelijk zijn, zijn de balkjes niet exact even lang, omdat hier de onafgeronde waarden voor gebruikt zijn. Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

In het onderste deel van de figuur geven de balkjes de verschilsscores weer tussen de leergroei vóór COVID-19 met de leergroei in respectievelijk het eerste en tweede COVID-jaar. Wanneer we bijvoorbeeld kijken naar de situatie bij begrijpend lezen, dan zien we dat de leerlingen met laag- en gemiddeld opgeleide ouders het eerste COVID-jaar 0,11 standaarddeviatie lagere leergroei hebben doorgemaakt in vergelijking met de periode vóór COVID-19. Leerlingen met hoogopgeleide ouders maakten in deze periode gemiddeld 0,10 standaarddeviatie lagere leergroei door. In het tweede COVID-19 jaar behaalden de leerlingen

met laag- en gemiddeld opgeleide ouders een leergroei die ongeveer gelijk is aan de periode vóór COVID-19. Leerlingen met hoogopgeleide ouders hebben in het tweede COVID-jaar een 0,09 standaarddeviatie lagere leergroei dan de periode vóór COVID-19.

Voor spelling betrof de vertraging in leergroei voor leerlingen van laag-, gemiddeld en hoogopgeleide ouders in het eerste COVID-jaar 0,27, 0,24 en 0,18 standaarddeviatie, terwijl dit in het tweede COVID-jaar respectievelijk 0,11, 0,17 en 0,24 standaarddeviatie lagere leergroei betreft. Bij rekenen-wiskunde zien we dat de vertraging in het eerste COVID-jaar respectievelijk 0,22, 0,17 en 0,12 standaarddeviatie betrof, en in het tweede COVID-jaar 0,12, 0,17 en 0,24 standaarddeviatie.

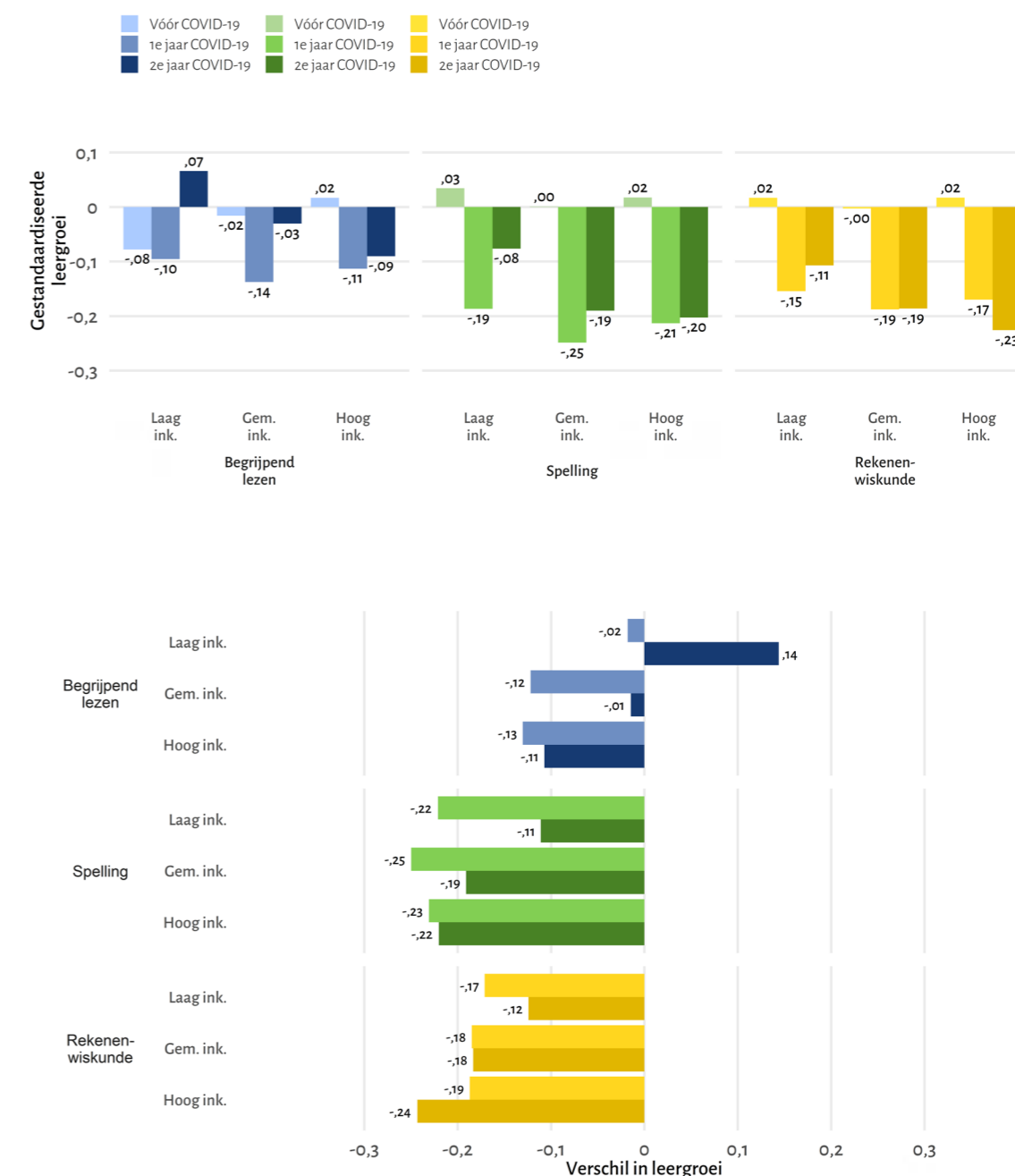
Bij verdere analyses naar achtergrondkenmerken van leerlingen wordt standaard rekening gehouden met de verschillen in de gevolgen van de COVID-19-crisis naar de opleiding van de ouders. Dat betekent dat de volgende uitsplitsingen resultaten laten zien die *bovenop* de effecten van opleiding komen.

In **figuur 2** zien we dat de vertraging in de leergroei in het tweede COVID-jaar op alle domeinen lager is voor leerlingen met ouders uit de lage en gemiddelde inkomensgroep³ ten opzichte van het eerste COVID-jaar. Voor leerlingen met ouders uit de hoge inkomensgroep zien we echter een hogere vertraging bij rekenen-wiskunde en een gelijke vertraging bij begrijpend lezen en spelling. Bij begrijpend lezen zien we bijvoorbeeld dat in het eerste COVID-jaar de leerlingen met ouders met een laag, gemiddeld en hoog inkomen respectievelijk een vergelijkbare en 0,12 en 0,13 standaarddeviatie lagere leergroei doormaakten vergeleken met de periode vóór COVID-19. In het tweede COVID-jaar zien we een omgekeerd beeld: in dit jaar behalen leerlingen met ouders met een laag inkomen 0,14 standaarddeviatie hogere leergroei dan vóór COVID-19 en behalen leerlingen met ouders met een gemiddeld inkomen een vergelijkbare leergroei als vóór COVID-19. Leerlingen van ouders met hogere inkomens behalen in dat jaar echter nog steeds 0,11 standaarddeviatie lagere leergroei in vergelijking met de periode vóór COVID-19.

Figuur 3 laat het verschil in leergroei zien tussen leerlingen met en zonder migratieachtergrond⁴. Hier zien we – ook hier weer gecorrigeerd voor opleiding van de ouders – dat leerlingen zonder migratieachtergrond in het eerste COVID-jaar voor alle drie de domeinen grotere vertragingen hadden dan leerlingen met een migratieachtergrond. Voor begrijpend lezen en rekenen-wiskunde is dat ook het tweede COVID-jaar zo. Voor spelling zien we dat leerlingen met een migratieachtergrond in het tweede jaar een hogere vertraging hebben dan leerlingen zonder migratieachtergrond. Voor begrijpend lezen is de vertraging bij beide groepen leerlingen deels of zelfs helemaal niet meer aanwezig in het tweede COVID-jaar, en voor leerlingen zonder migratieachtergrond geldt dat ook voor spelling. Rekenen-wiskunde laat voor beide groepen leerlingen een hogere vertraging zien in het tweede COVID-jaar dan in het eerste COVID-jaar.

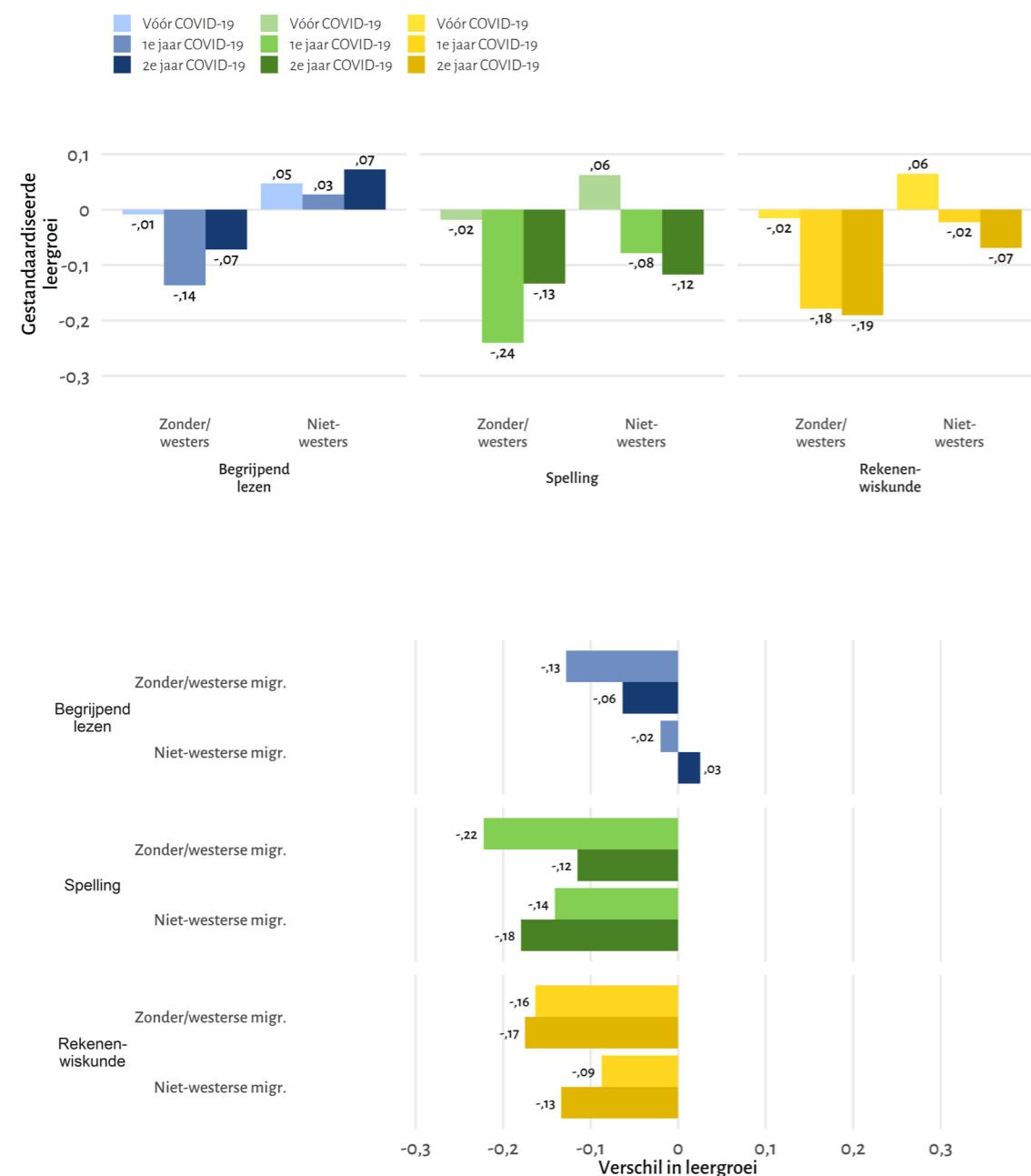
Bij begrijpend lezen zien we dat leerlingen zonder migratieachtergrond in het eerste COVID-jaar 0,13 en in het tweede COVID-jaar 0,06 standaarddeviatie lagere leergroei hadden dan vóór COVID-19. Voor leerlingen met een migratieachtergrond was dit zowel in het eerste als in het tweede COVID-jaar niet betekenisvol verschillend van de periode vóór COVID-19. Bij spelling zien we dat leerlingen zonder en met migratieachtergrond in het eerste COVID-jaar 0,22 en 0,14 standaarddeviatie lagere leergroei hadden. In het tweede jaar van COVID-19 bedroeg dit voor de twee groepen leerlingen respectievelijk 0,12 en 0,18 standaarddeviatie. Bij rekenen-wiskunde zien we dat in het eerste COVID-jaar leerlingen zonder migratieachtergrond 0,16 standaarddeviatie lagere leergroei behaalden dan vóór COVID-19. Voor leerlingen met een migratieachtergrond was dit 0,09 standaarddeviatie lager. In het tweede COVID-jaar behaalden de leerlingen in deze twee groepen respectievelijk 0,17 en 0,13 standaarddeviatie lagere leergroei.

Figuur 2 Gestandaardiseerd verschil in leergroei tussen de periode vóór COVID-19, het eerste COVID-jaar en het tweede COVID-jaar voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar inkomen ouders

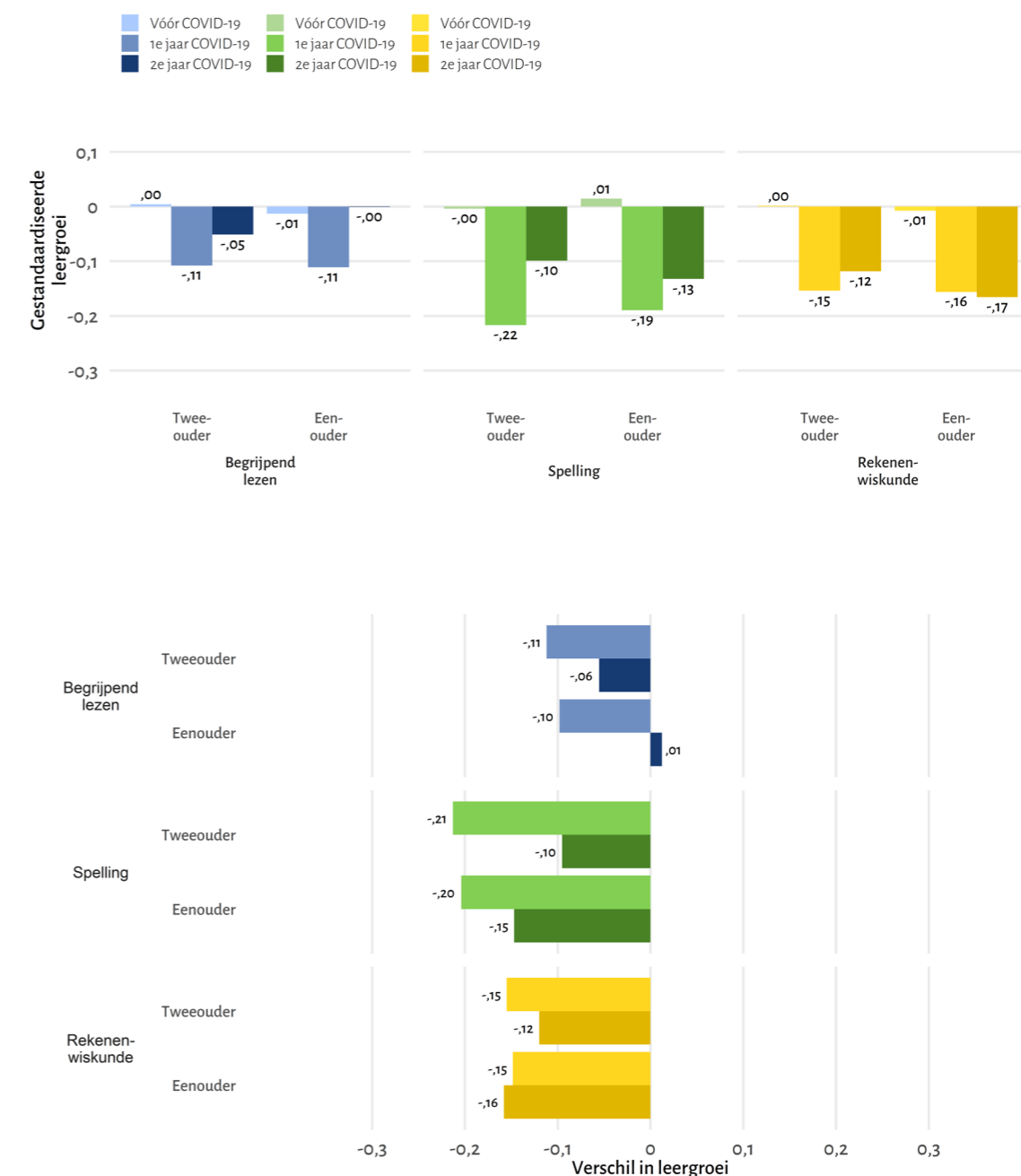
Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

Figuur 3 Gestandaardiseerd verschil in leergroei tussen de periode vóór COVID-19, het eerste COVID-jaar en het tweede COVID-jaar voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar migratieachtergrond

Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

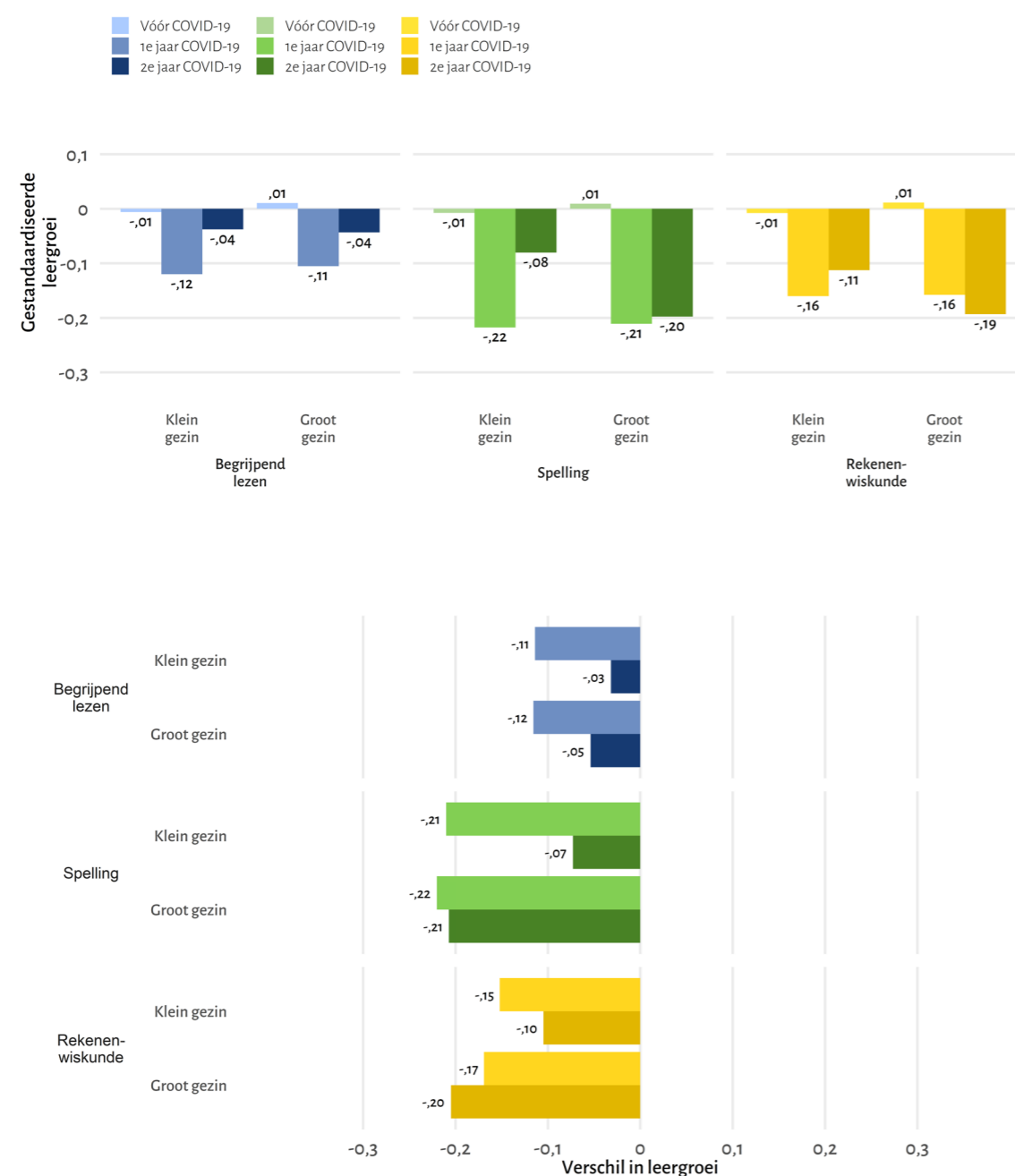
Figuur 4 Gestandaardiseerd verschil in leergroei tussen de periode vóór COVID-19, het eerste COVID-jaar en het tweede COVID-jaar voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar gezinssamenstelling

Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

Figuur 4 laat het verschil in leergroei zien tussen leerlingen uit één- en tweeoudergezinnen. Ook hier zien we dat de vertraging in leergroei van het eerste COVID-jaar, in het tweede COVID-jaar lager is dan in het eerste COVID-jaar. Dit geldt voor beide groepen leerlingen voor alle domeinen behalve voor leerlingen uit éénoudergezinnen bij rekenen-wiskunde. Waar bij begrijpend lezen de vertraging in het eerste COVID-jaar nog vergelijkbaar was tussen de twee groepen leerlingen, is deze in het tweede COVID-jaar het grootst voor leerlingen van tweeoudergezinnen. Bij spelling en rekenen-wiskunde is de vertraging in het tweede jaar juist groter voor leerlingen uit éénoudergezinnen.

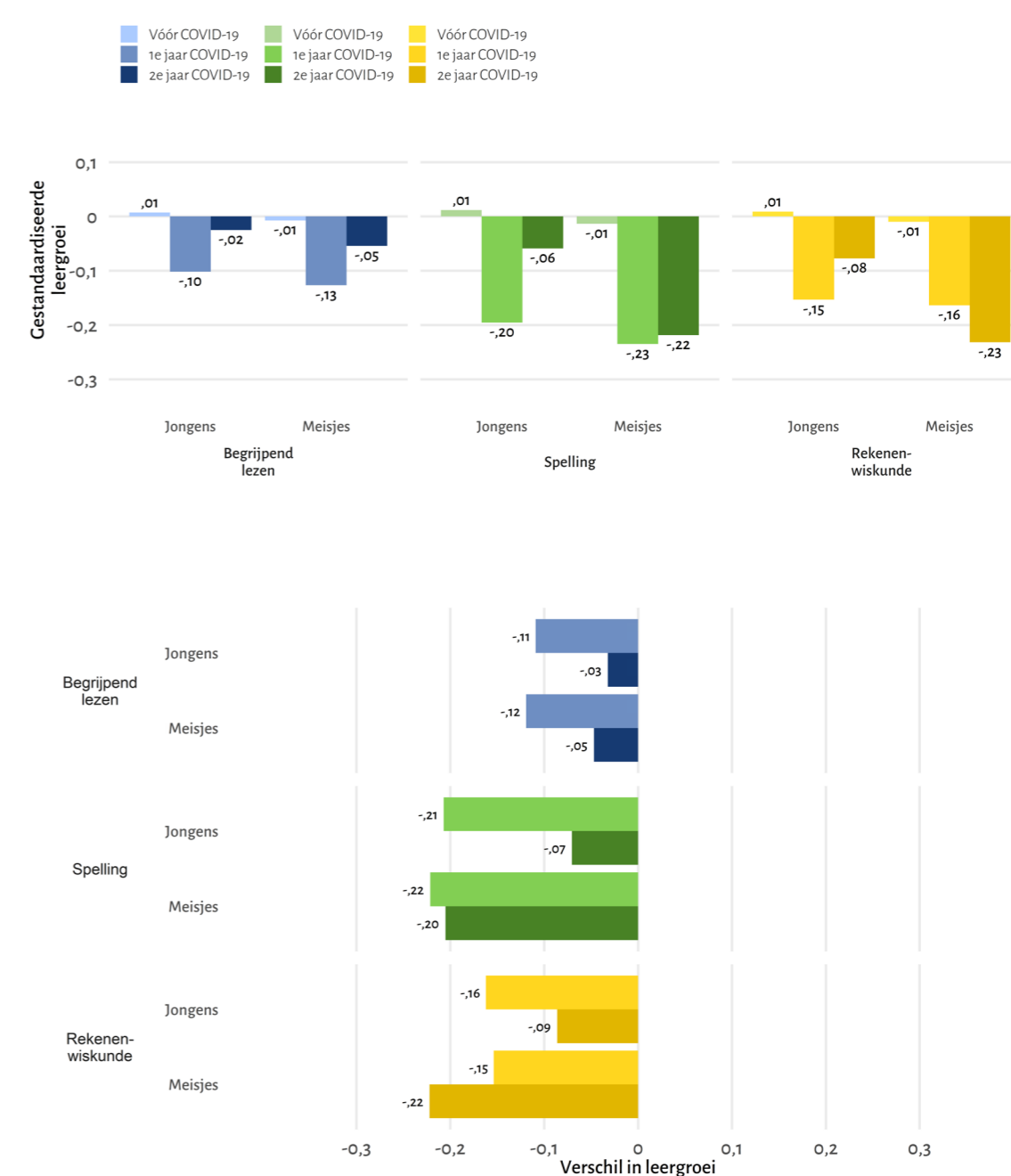
Figuur 5 Gestandaardiseerd verschil in leergroei tussen de periode vóór COVID-19, het eerste COVID-jaar en het tweede COVID-jaar voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar gezinsgrootte

Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

In **figuur 5** zien we dat de verschillen in leervertragingen in het eerste COVID-jaar klein waren tussen leerlingen uit kleine en grote gezinnen. In het tweede COVID-jaar zien we juist dat bij alle domeinen de vertraging in de leergroei groter is voor leerlingen uit grote gezinnen. Bij begrijpend lezen zien we dat leerlingen uit kleine en grote gezinnen in het eerste COVID-jaar respectievelijk een 0,11 en 0,12 standaarddeviatie lagere leergroei hadden, terwijl dit in het tweede COVID-jaar niet meer betekenisvol verschillend is voor beide groepen. Bij spelling zien we dat leerlingen uit kleine en grote gezinnen in het eerste COVID-jaar respectievelijk een 0,21 en 0,22 standaarddeviatie lagere leergroei behaalden. In het

Figuur 6 Gestandaardiseerd verschil in leergroei tussen de periode vóór COVID-19, het eerste COVID-jaar en het tweede COVID-jaar voor begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde, uitgesplitst naar jongens en meisjes

Analyses gecontroleerd voor verschillen in opleidingsniveau ouders.

tweede COVID-jaar is de vertraging nog 0,07 en 0,21 standaarddeviatie. Bij rekenen-wiskunde zien we een vertraging van respectievelijk 0,15 en 0,17 standaarddeviatie in het eerste COVID-jaar en in het tweede COVID-jaar van 0,10 en 0,20 standaarddeviatie.

In **figuur 6** kijken we tenslotte naar het verschil tussen jongens en meisjes. Waar we in het eerste COVID-jaar bijna geen verschillen zien tussen jongens en meisjes, is in het tweede COVID-jaar bij alle domeinen de leergroei voor meisjes lager dan voor jongens. Wel zien we ook hier een kleinere vertra-

ging in het tweede COVID-jaar dan in het eerste COVID-jaar voor beide groepen leerlingen voor alle domeinen, behalve voor meisjes bij rekenen-wiskunde. Bij begrijpend lezen zijn de vertragingen door beide groepen een stuk lager in het tweede COVID-jaar. In het eerste COVID-jaar behaalden jongens en meisjes nog een 0,11 en 0,12 standaarddeviatie lagere leergroei dan vóór COVID-19, in het tweede COVID-jaar was dit voor zowel jongens als meisjes niet meer betekenisvol verschillend. Bij spelling zien we dat jongens en meisjes in het eerste jaar 0,21 en 0,22 standaarddeviatie lagere leergroei behaalden. In het tweede jaar sinds COVID-19 is dit 0,07 en 0,20 standaarddeviatie. Bij rekenen-wiskunde was de leergroei in het eerste jaar 0,16 en 0,15 standaarddeviatie lager en in het tweede jaar 0,09 en 0,22 standaarddeviatie. De grootste vertraging in het tweede jaar zit dus bij spelling en rekenen-wiskunde voor meisjes.

Let op

Bij de interpretatie van de gepresenteerde gegevens is het belangrijk om daar de volgende nuances bij aan te brengen:

- De resultaten in dit factsheet kunnen afwijken van voorgaande factsheets omdat we 1) nu naar twee afzonderlijke jaren sinds COVID-19 kijken, en 2) nu ook de leergroei tussen M7 en M8 meenemen, waar we dit eerder niet deden.
- De M-toetsen van het schooljaar 2020/2021 zijn gemiddeld zes weken later afgenomen en de M-toetsen van het schooljaar 2021/2022 zijn gemiddeld een week later afgenomen dan vóór COVID-19. We hebben daarvoor in onze cijfers een correctie toegepast.
- We hebben alleen gegevens over de vaardigheden in begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde. We hebben geen gegevens over de ontwikkeling van de leergroei bij andere vakken en of de ontwikkeling in de kerndomeinen mogelijk ten koste is gegaan van de andere vakken en/of andere ontwikkelingsgebieden.
- We hebben geen gegevens over de gevolgen van de COVID-19-crisis op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen.

Eindnoten

1. We laten de leergroei tussen M3 en M4 buiten beschouwing voor begrijpend lezen, omdat er geen M3-toets wordt afgenomen.
2. Lage opleiding is maximaal vmbo b/k diploma, mbo1 diploma of onderbouw havo of vwo; Hoge opleiding is HBO of WO.
3. Laag inkomen is een inkomen onder het modaal inkomen; Hoog inkomen is meer dan 2 keer modaal.
4. Voor de overzichtelijkheid nemen we leerlingen met een westerse migratieachtergrond samen met leerlingen zonder migratieachtergrond, omdat er nauwelijks een verschil in leergroei is tussen deze groepen.